

11. Петрова И.П. Публично-частное партнерство в модернизации экономики. Creșterea economică în condițiile globalizării: competitivitate, inovativitate, sustenabilitate: conferința Internațională Științifico-Practică [Economic growth in conditions of globalization: competitiveness, innovation, sustainability], (13; 2018; Chișinău), ed. a 13-a, October 11-12, 2018 [în vol] / sci. com.: Stratan Alexandru (președinte) [et al.]. Chișinău: INCE, 2018 Vol. 1.2018. p. 65-69.

12. Солдак М.О., Ляшенко В.І., Иванов С.В. Питання територіально-го устрою України в контексті децентралізації. Актуальні проблеми сучасного менеджменту, бізнесу та фінансів: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих учених (м. Київ, 27 жовтня 2018 р.). С. 8-12.

УДК 330.341:332.122:338.45

Вячеслав Ляшенко
Мирослава Солдак***

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ

З метою реалізації сучасної регіональної політики у напрямку формування умов для створення високотехнологічних галузей промисловості та розвитку базових на новій технологічній основі запропоновано підхід до формування стратегій розумної спеціалізації відповідно до рівнів NUTS за номенклатурою територіальних одиниць ЄС.

Сучасний світ швидко змінюється під впливом Індустрії 4.0. Виникає новий тип промислового виробництва, який буде ґрунтуватися на так званих великих даних і їх аналізі, повної автоматизації виробництва, технологіях доповненої реальності, інтернеті речей. І лише ті країни, промисловість яких демонструє готовність до таких глобальних викликів, будуть мати в подальшому можливості для економічного зростання. Тому промислова політика визначається як базова платформа безпеки та сталості наці-

* **Ляшенко Вячеслав Іванович** — доктор економічних наук, професор, завідувач відділу проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва Інституту економіки промисловості НАН України, e-mail: slaval.aenu@gmail.com

** **Солдак Мирослава Олексіївна** — кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, учений секретар Інституту економіки промисловості НАН України, e-mail: soldak@nas.gon.ua

ональної економіки, яка є політикою розвитку, «оскільки спрямована на формування виробництв у важливих для країни видах діяльності шляхом реалізації порівняльних переваг, створюваних за рахунок як кон'юнктурних, цінових чи природних обставин, так і політики розвитку людського капіталу на засадах підвищення, перш за все, рівня освіти та досягнення успіхів у науці, техніці і технологіях» [1, с. 10].

Сучасний підхід до регіонального розвитку передбачає більш ефективне використання державних ресурсів і значне покращення результатів політики, відхід від перерозподілу і субсидій для регіонів, що відстають, на користь заходів з підвищення конкурентоспроможності всіх регіонів. Населення регіону з його знаннями і те, яким чином воно (населення) використовує ці знання є ключовим фокусом дослідників регіонального розвитку. Нові теорії регіонального розвитку концентруються на людському капіталі, інноваційній та просторовій динаміці, демографічних змінах, як ключових компонентах у розумінні того, як регіональні економіки, що стикаються із глобальними викликами, можуть підвищувати конкурентоспроможність та створювати переваги.

Характер розвитку регіонів та особливості регіональних стратегій розвитку визначаються специфічністю їх (регіонів) структурно-технологічного устрою. За даними статистики Світового банку, економіка України за структурою ВДВ за формальними ознаками може бути віднесена до економік постіндустріального типу: обсяг виробництва послуг (60 %) перевищує обсяг виробництва товарів (25,9 %) та сільського господарства (14,0 %). Процеси, коли країни, що розвиваються (до яких належить і Україна), перетворюються на країни обслуговування, D. Rodrik назвав «передчасною деіндустріалізацією» [2]. Деіндустріалізація розвинутих економік, яка відбувається протягом десятиліть, характеризується постійним зниженням частки переробної промисловості у загальній зайнятості, але разом із тим, додана вартість у переробній промисловості залишається майже незмінною часткою ВВП (у постійних цінах), що свідчить про зростання продуктивності праці [2, с. 2]. В Україні разом із стрімким скороченням частки робочої сили у переробній промисловості (ще у 2000 р. цей показник сягав 21,0 %, а у 2018 р. становив 16,3 %) знижується і додана вартість (з 26,5 млрд дол. США (у постійних цінах 2010 р.) у 1990 р. до 13,9 млрд дол. США (у постійних цінах 2010 р.) у 2018 р. [3].

Економіка України ґрунтується переважно на третьому та четвертому технологічних укладах (металургійна, хімічна, аграрна галузі, нафтохімія, застаріла енергетика, важке машинобудування), тоді як в

економіці країн, які перейшли до постіндустріальної стадії, переважають п'ятий та шостий уклади (електронна промисловість, обчислювальна, оптоволоконна техніка, програмне забезпечення, телекомунікації, роботобудування, виробництво і переробка газу, інформаційні послуги; наноелектроніка, молекулярна і нанофотоніка, наноматеріали і наноструктуровані покриття, оптичні наноматеріали, наногетерогенні системи, нанобіотехнології, наносистемна техніка, наноустаткування) [4, с. 24]. Стан технологічної структури промислового виробництва в Україні складається переважно з видів діяльності, що належать за рівнем наукоємності до технологій низьких (53,2 %) і середньонизьких (35,1 %), тобто майже 9/10 технологічних процесів вітчизняної промисловості базується на техніці середини минулого століття. Сучасні високі та середньовисокі технології забезпечують лише 11,6 % обсягу промислового виробництва [5, с. 38]. За таких умов технологічні розриви, які є ключовою причиною міждержавних розходжень, між Україною та провідними країнами світу, будуть поглиблюватися. Тому ключовим фокусом сучасної регіональної політики має стати формування умов для створення нових високотехнологічних галузей промисловості та розвитку базових на новій технологічній основі.

У результаті реалізації нового підходу до регіональної політики у країнах та регіонах ЄС отримав впровадження інструмент розумної спеціалізації (RIS3 — Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation). У програмному документі політики ЄС «Стратегія для розумного, стійкого та інклюзивного розвитку, що сприяє громадській згуртованості — Європа 2020», говориться, що «...на національному рівні держави-члени матимуть на меті реформування національних і регіональних систем бізнесу, щоб вони заохочували розвиток передового досвіду і розумної (сма́рт) спеціалізації». Європейська комісія очікує, що національна і регіональна влада на усій території ЄС готує наукові дослідження та інноваційні стратегії для смарт-спеціалізації з метою використання коштів структурних фондів ЄС і збільшення синергії між різними політиками ЄС, національних і регіональних, а також державних і приватних інвестицій.

Розумна спеціалізація — це виявлення унікальних функцій і активів кожної країни і регіону, підкреслення конкурентних переваг кожного регіону і зосередження уваги регіональних партнерів на баченні майбутніх досягнень. Це також означає зміцнення регіональної інноваційної системи, збільшення потоку знань і розповсюдження користі інновацій у регіональній економіці.

Ідея регіональної смарт-спеціалізації в Україні отримала законодавчого закріплення в Постанові Кабінету Міністрів України

від 14 листопада 2018 р. № 959 «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 931 і 932». Документом передбачено, що стратегії регіонального розвитку, плани заходів з їх реалізації мають складатися на основі підходу, що передбачає аргументоване визначення суб'єктами регіонального розвитку цілей та завдань щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал з урахуванням конкурентних переваг регіону та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні [6].

Концептуально інструмент є стратегічним підходом до розробки політики економічного розвитку визначеної території шляхом адресної підтримки наукових досліджень та інновацій. Процес ідентифікації конкретних сфер економічної діяльності для цільової підтримки передбачає залучення широкого кола зацікавлених сторін: органів регіонального і місцевого самоврядування, представників бізнесу, освітніх та наукових організацій, громадських організацій.

Територіальні утворення в Україні є значно диференційованими за промисловим та інноваційним розвитком [7]. Навіть у межах одного регіону такий розвиток буде нерівномірним. Отже, формування стратегій лише на рівні регіону недостатньо, оскільки вони не будуть враховувати особливості та специфіку окремих міст та громад. З іншого боку, реалізація великих проєктів з інноваційного розвитку промисловості потребує концентрації ресурсів, не тільки фінансових, а й наукових, що формуються великими адміністративно-територіальними одиницями.

Україна просувається шляхом європейської інтеграції, а тому формування цілей та завдань щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал, має відбуватися відповідно до рівнів NUTS за номенклатурою територіальних одиниць ЄС (табл.).

Таблиця

**Територіальний рівень формування стратегій
смарт-спеціалізації відповідно до рівнів NUTS
за номенклатурою територіальних одиниць ЄС**

Територіальний рівень	Рівень за NUTS
Смарт-економічний район	NUTS 1
Смарт-область	NUTS 2
Смарт-місто	NUTS 3
Смарт-громада (ОТГ)	NUTS 4

Джерело: Складено авторами.

Підхід до формування стратегій розумної спеціалізації відповідно до рівнів NUTS за номенклатурою територіальних одиниць ЄС дозволить детально врахувати широкий спектр факторів, що впливають на ефективність роботи місцевих акторів, зробити акцент на місцеві можливості, узгодити дії усіх зацікавлених у місцевому розвитку сторін, визначити сфери підтримки наукових досліджень та інновацій. Фундаментом розробки та реалізації стратегій смарт-спеціалізації на рівні економічного району мають стати наукові центри, роль яких проявляється у низці аспектів, включаючи виконання ними наукових, науково-організаційних, освітніх функцій [8; 9].

Список використаних джерел

1. Геець В.М. Інституційна обумовленість інноваційних процесів у промисловому розвитку України. *Економіка України*. 2014. №12. С. 4-19.
2. Rodrik D. (2015) Premature deindustrialization. Working Paper 20935. National Bureau of Economic Research. 1050 Massachusetts Avenue, Cambridge, MA 02138. URL: <http://www.nber.org/papers/w20935>
3. Manufacturing, value added (constant 2010 US\$). World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.MANF.CD?view=chart>
4. Ляшенко В.І., Котов Є.В. Україна XXI: Неоіндустріальна держава, або «Крах проєкту»? : монографія. НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Полтавський ун-т економіки і торгівлі. Київ, 2015. 196 с.
5. Якубовский Н.Н., Солдак М.А. Региональные особенности развития промышленности Украины. *Економика України*. 2017. № 3. С. 35-48.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2018 р. № 959 «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 931 і 932». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-2015-%D0%BF#n10>
7. Soldak M.O., Shamileva L.L. Factors of the industrial regions' development: opportunities for modernization on an innovative basis. *Економіка промисловості*. 2018. № 1. С. 21-43. URL: 10.15407/econindustry2018.01.021
8. Ляшенко В.І., Солдак М.О. Модернізація промисловості регіонів в контексті територіальної та функціональної децентралізації. *Вісник економічної науки України*. 2018. № 2 (35). С. 120-129.
9. Ляшенко В.І., Підоричева І.Ю. Регіональні наукові центри НАН України та МОН України як ядро розбудови регіональних інноваційних систем в умовах децентралізації. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. № 1(47). С. 13-20.